NORAKSTS
Lieta Nr. A420460112
(A01650-13/26)

ADMINISTRATĪVĀ RAJONA TIESA
RĪGAS TIESU NAMS

S P R I E D U M S

LATVIJAS TAUTAS VĀRDĀ

Rīgā 2013. gada 12. jūlijā

Administratīvā rajona tiesa
šādā sastāvā: tiesnesis Romāns Dončenko,

piedaloties pieteicējai *T.L.*, pieteicējas pilnvarotajam pārstāvim *V.F.*,
atbildētājas Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes – Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras – pārstāvei *D.I.*,

atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc *T.L.* pieteikuma par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru *T.L.* tiktu piešķirta vecuma pensija pēc atvieglotiem noteikumiem kā personai, kura aprūpējusi bērnu ar invaliditāti līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai.

Aprakstošā daļa

[1] Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (turpmāk arī – VSAA) Rīgas pilsētas Zemgales reģionālā nodaļa 2012. gada 2. februārī pieņēma lēmumu Nr. 1291 (turpmāk arī – Sākotnējais lēmums), ar kuru atteica *T.L.* (turpmāk arī – pieteicēja) piešķirt vecuma pensiju pēc atvieglotiem noteikumiem kā invalīda kopš dzimšanas mātei, pamatojot ar to, ka nav ziņu par bērnam noteikto invaliditāti no bērnības līdz astoņu gadu vecumam – nav pierādīts, ka pieteicēja aprūpējusi bērnu invalīdu līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai.

[2] Nepiekrītot pieņemtajam lēmumam, pieteicēja to apstrīdēja VSAA direktoram, norādot, ka viņas dēls *J.P.* ir invalīds kopš dzimšanas un ka viņas rīcībā ir 2006. gada 24. jūlija VSAA pensionāra sociālā apdrošinājuma pabalsta saņēmēja apliecība Nr. */numurs/*, kurā ir izdarīts ieraksts „invaliditāte no bērnības".

2012. gada 21. maijā VSAA direktore pieņēma lēmumu Nr. 11-8/7024 (turpmāk arī – Lēmums), ar kuru atstāja negrozītu Sākotnējo lēmumu, norādot turpmāko.

[2.1] Pieteicēja ir dzimusi */dzimšanas datums/*, t.i., */datums/* sasniedza 57 gadu vecumu. VSAA rīcībā esošā informācija par apdrošināšanas periodiem un obligāto iemaksu objektu apliecina, ka viņas kopējais apdrošināšanas stāžs ir lielāks par 30 gadiem.

[2.2] Saskaņā ar VSAA rīcībā esošo Rīgas pilsētas 5. Darba ekspertīzes ārstu komisijas 1992. gada 13. februāra DEĀK pārbaudes akta izrakstu Nr. */numurs/* pieteicējas dēlam *J.P.* invaliditāte pirmo reizi noteikta 1992. gada 13. februārī, t.i., 16 gadu vecumā.

[2.3] Lai pieteicējai rastos tiesības uz vecuma pensiju saskaņā ar likuma „Par valsts pensijām" 11. panta ceturto daļu, ir jāizpildās nosacījumam, ka viņai bija jāaprūpē līdz 8 gadu vecuma sasniegšanai bērnu invalīdu. Saskaņā ar normatīvajiem aktiem persona (arī bērns) invalīda statusu iegūst, kad tai noteikta invaliditāte, ko apliecina normatīvajos aktos noteiktā kārtībā izsniegts dokuments. Invalīda statusu apliecinošajos dokumentos ieraksts „invalīds no bērnības" ne vienmēr apliecina to, ka bērna veselības stāvoklis jau līdz 8 gadu vecuma sasniegšanai atbilda kritērijiem, kas deva tiesības uz invaliditātes noteikšanu.

[2.4] Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija (turpmāk – VDEĀVK) izvērtēja Valsts komisijas arhīvā esošo medicīnisko dokumentāciju, VSAA nosūtītos dokumentus par pieteicējas dēla *J.P.* saslimšanas gaitu, kā arī attiecīgā laika perioda invaliditāti bērniem reglamentējošos normatīvos aktus un 2012. gada 20. aprīlī sniedza atzinumu par *J.P.* veselības stāvokļa atbilstību invaliditātei līdz astoņu gadu vecumam. Saskaņā ar VDEĀVK sniegto atzinumu noteikt *J.P.* invaliditāti laika posmā līdz astoņu gadu vecumam nebija juridiska pamata.

[2.5] Ņemot vērā, ka pieteicējas dēlam *J.P.* invaliditāte noteikta pēc astoņu gadu vecuma sasniegšanas un saskaņā ar VDEĀVK sniegto atzinumu *J.P.* noteikt invaliditāti līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai nebija juridiska pamata, tad nav izpildījies nosacījums, ka pieteicēja ir aprūpējusi bērnu invalīdu līdz astoņu gadu vecumam.

Līdz ar to nav pamata piešķirt pieteicējai vecuma pensiju saskaņā ar likuma „Par valsts pensijām" 11. panta ceturto daļu.

[3] 2012. gada 18. jūnijā tiesā saņemts *T.L.* pieteikums par Lēmuma atcelšanu. Pieteikumā norādīti turpmāk minētie argumenti.

[3.1] VSAA ir nepareizi un neatbilstoši labas pārvaldības principam tulkojusi likuma normas.

[3.2] Konkrētajā lietā apstāklis, ka mainījies normatīvais akts, nevar būt par pamatu izdot divus atšķirīgus lēmumus par vienu, jau nodibinātu faktu.

[3.3] Pieteicējas dēls *J.P.* ir invalīds no bērnības ar diagnozi „kurlmēmums". Minētā diagnoze ir ģenētisks defekts un ir iedzimta, minētie fakti ir arī VDEĀVK rīcībā, uz kuru

atsaucas VSAA Lēmumā. Neviena no iestādēm neapstrīd, ka pieteicējas dēlam bija iedzimta slimība kurlmēmums, uz kā pamata 1992. gada 13. februārī *J.P.* tika noteikta invaliditāte uz mūžu bez atkārtotas pārbaudes.

[3.4] VSAA atsauce uz to, ka noteikt *J.P.* invaliditāti laika posmā līdz astoņu gadu vecumam nebija juridiska pamata un līdz ar to pieteicējas lūgums ir noraidāms, ir balstīts nevis uz šaubām par invaliditātes pastāvēšanu, bet gan uz to, ka līdz PSRS Veselības aizsardzības ministrijas 1979. gada 14. decembra pavēlei Nr. 1265 vispār nepastāvēja normatīvie akti, kas reglamentēja bērna invalīda statusa noteikšanu. 1979. gada 14. decembrī tika izdota pavēle Nr. 1265, kurā tika noteikta pabalstu izmaksas kārtība bērniem invalīdiem, pielikumā norādot kuras saslimšanas var pretendēt uz šo pabalstu. Kurlmēmums šajā sarakstā 1979. gadā netika iekļauts kā atsevišķa diagnoze, nākošais normatīvais akts tika izdots 1990. gadā 17. septembrī, kurā kurlmēmums tika iekļauts kā atsevišķa diagnoze, pastāvot arī visos nākošajos normatīvajos aktos. Līdz ar to secināms, ka, ņemot par pamatu vienu normatīvo aktu, nevar padarīt par nebijušu apstākli, ka pieteicēja no piedzimšanas brīža ir aprūpējusi bērnu invalīdu ar smagu diagnozi.

[4] Paskaidrojumā tiesai VSAA norāda, ka neatzīst prasību, pamatojoties uz Lēmuma argumentāciju. Papildus VSAA norādījusi, ka saskaņā ar PSRS Veselības aizsardzības ministrijas 1979. gada 14. decembra pavēli, ja bērnam noteiktās diagnozes un to smagumu pakāpe atbilda kritērijiem, kas bija noteikti normatīvajos aktos, bērns bija jāsūta uz bērna ārstniecības iestādes Ārstu konsultatīvo komisiju, kas bērniem līdz 16 gadu vecumam izdeva slēdzienus par bērna-invalīda statusu atbilstoši Veselības aizsardzības ministrijas apstiprinātam slimību sarakstam. Līdz ar to, pamatojoties uz likuma „Par valsts pensijām" 11. panta ceturtajā daļā noteikto, ja personas iesniegtie dokumenti neapliecina, ka bērns atzīts par invalīdu minētajā pantā norādītajā periodā (t.i., līdz 8 gadu vecuma sasniegšanai), tad VSAA nav pamata piešķirt vecuma pensiju ar atvieglotiem noteikumiem. VSAA nevar izvērtēt, vai pieteicējas iesniegtajos dokumentos ietvertā medicīniskā informācija apstiprina faktu, ka bērna veselības stāvoklis jau pirms astoņu gadu vecuma sasniegšanas bija atbilstošs invalīda statusa noteikšanas kritērijiem, bet dažādu iemeslu dēļ (t.sk. arī bērna vecākiem atsakoties no invaliditātes piešķiršanas) šis statuss tajā laikā netika noteikts.

[5] Tiesas sēdē pieteicēja paskaidroja, ka uztur prasījumu, pamatojoties uz pieteikumā norādīto argumentāciju.

Savukārt VSAA pārstāve tiesas sēdē pieteikumu neatzina, pamatojoties uz Lēmumā un iestādes paskaidrojumā minētās argumentācijas pamata.

Motīvu daļa

[6] Izvērtējot lietas apstākļus un lietā esošos pierādījumus, tiesa secina, ka pieteikums ir pamatots un apmierināms.

[7] Lietā ir iesniegts pieteikums par labvēlīga administratīvā akta izdošanu – vecuma pensijas piešķiršanu pieteicējai, pamatojoties uz likuma „Par valsts vecuma pensijām" 11. panta ceturto daļu, kā personai, kas aprūpējusi bērnu invalīdu, kā arī pieteikumā tiesai tiek lūgts konstatēt faktu, ka pieteicējas dēls *J.P.* ir atzīstams par bērnu invalīdu līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai. Tātad abi pieteikumā izteiktie prasījumi ir savstarpēji saistīti, t.i., pieteicēja vēlas ar tiesas nolēmumu konstatēt bērna invaliditātes faktu līdz astoņu gadu vecumam un atbilstoši šā fakta konstatējumam panākt labvēlīga administratīvā akta izdošanu.

[8] Lai uzdotu iestādei izdot labvēlīgu administratīvo aktu, tiesai ir jāpārbauda, vai tiesību normas piešķir personai tiesības no attiecīgā publisko tiesību subjekta prasīt to labumu, kuru persona ietvērusi savā prasījumā par labvēlīga administratīvā akta izdošanu. Ja piemērojamā tiesību norma nosaka noteiktus tiesiskus un faktiskus apstākļus attiecīgā labuma saņemšanai, tiesai jāpārbauda, vai konkrētajā gadījumā attiecīgie apstākļi ir iestājušies (*sk. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta (turpmāk – Senāts) 2007. gada 12. aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-118/2007 10. punktu*), proti, jāpārbauda, vai pastāv labvēlīga administratīvā akta izdošanas priekšnoteikumi. Pamats izdot personai labvēlīgu administratīvo aktu ir tad, ja pastāv visi tā izdošanas priekšnoteikumi (*sk. Senāta 2007. gada 14. marta sprieduma lietā Nr. SKA-84/2007 9.1. apakšpunktu*).

[9] Likuma „Par valsts pensijām" (*redakcijā, kas bija spēkā līdz 2012. gada 17. jūlijam*) 11. panta pirmā daļa noteica, ka tiesības uz vecuma pensiju ir sievietēm un vīriešiem, kuri sasnieguši 62 gadu vecumu un kuru apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 10 gadiem. Savukārt minētā panta ceturtā daļa noteica, ka personām, kuru apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 30 gadiem un kuras aprūpējušas līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai piecus vai vairāk bērnus vai bērnu invalīdu, ir tiesības pieprasīt vecuma pensiju piecus gadus pirms šā panta pirmajā daļā noteiktā vecuma sasniegšanas. Šādu tiesību nav personām, kurām atņemtas aprūpes vai aizgādības tiesības.

No minētā tiesiskā regulējuma izrietēja četri nosacījumi, kuriem pastāvot, personai ir tiesības iegūt vecuma pensiju ar atvieglotiem noteikumiem (tiesības pieprasīt vecuma pensiju piecus gadus pirms 62 gadu vecuma sasniegšanas), proti: 1) persona sasniegusi 57 gadu vecumu; 2) personas apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 30 gadiem; 3) persona ir aprūpējusi līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai piecus vai vairāk bērnus vai bērnu invalīdu; 4) personai nav atņemtas aprūpes vai aizgādības tiesības.

[10] Lietā nav strīda par pirmo, otro un ceturto nosacījumu, konkrēti par to, ka pieteicēja */datums/* ir sasniegusi 57 gadu vecumu, viņas apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 30 gadiem, kā arī par to, ka viņai nav atņemtas bērna aprūpes vai aizgādības tiesības.

Lietā strīds ir par to, vai pieteicējas gadījumā izpildās trešais nosacījums, proti, vai pieteicēja ir aprūpējusi līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai bērnu invalīdu.

[11] Lietā nav strīda par to, ka pieteicēja ir aprūpējusi *J.P.* līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai, kā arī par to, ka *J.P.* invaliditāte tika noteikta 16 gadu vecumā sakarā ar kurlmēmumu no dzimšanas.

Lietā ir strīds par to, vai *J.P.* likuma „Par valsts pensijām" 11. panta ceturtās daļas kontekstā ir atzīstams par bērnu invalīdu, ņemot vērā to, ka *J.P.* invaliditāte tika noteikta pēc astoņu gadu vecuma sasniegšanas.

[12] Tiesa konstatē, ka likuma „Par valsts pensijām" 11. panta ceturtā daļa kā priekšnoteikumu pensijas piešķiršanai izvirza to, lai persona būtu aprūpējusi līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai bērnu invalīdu. Ne šajā likumā, ne arī kādā citā normatīvā aktā nav noteikts, kā konstatēt to, ka persona aprūpējusi bērnu invalīdu. Tiesas ieskatā nav pamata šo normu interpretēt formāli un uzskatīt, ka tiesības uz pensiju, pamatojoties uz šo normu, ir tikai tām personām, kuras aprūpējušas līdz astoņu gadu vecumam bērnu, kurš par invalīdu ir atzīts ar kompetentas institūcijas atzinumu jau līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai. Tiesa uzskata, ka būtiski šajā gadījumā konstatēt nevis formālo invaliditātes noteikšanas momentu, bet konstatēt tieši bērna invaliditātes stāvokli vispār, jo no tiesību normas ir loģiski izsecināms, ka atvieglotie pensionēšanās noteikumi personai ir vērsti uz labvēlīgāku sociālā nodrošinājuma nosacījumu piemērošanu personai, kura aprūpējusi bērnu invalīdu kopš agras bērnības, t.i., līdz laikam, kad bērns ir spējīgs sevi aprūpēt un kopt (ja tikai tas nav izslēgts atbilstoši saslimšanas smagumam vai citām organisma disfunkcijām).

Tiesas ieskatā nevar būt nekādu šaubu par to, ka rūpēties par bērnu invalīdu ir daudz grūtāk nekā par bērnu, kurš nav invalīds. Līdz ar to tiesas saskata šīs tiesību normas mērķi paredzēt atvieglotus noteikumus personām, kuras faktiski aprūpējušas bērnu invalīdu. Par to liecina arī tas, ka likuma „Par valsts pensijām" 11. panta ceturtā daļa nedod tiesības uz pensiju ar atvieglotiem noteikumiem personai, kuras bērns bijis invalīds, bet kurai atņemtas aprūpes vai aizgādības tiesības, tātad personai, kas faktiski nav rūpējusies par bērnu invalīdu. Ņemot vērā minēto, tiesa secina, ka atbilstoši likuma „Par valsts pensijām" 11. panta ceturtajai daļai ir atzīstams, ka persona ir aprūpējusi līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai bērnu invalīdu arī tad, ja invaliditāte oficiāli noteikta vēlāk, taču ir iespējams konstatēt, ka jau līdz astoņu gadu vecumam bērnam ir bijis tāds fizisko vai psihisko spēju ierobežojums, kas varēja būt par pamatu invaliditātes noteikšanai.

[13] Administratīvā procesa likuma 184. panta 3. punkts noteic, ka privātpersona var iesniegt administratīvajā tiesā pieteikumu par no ārējā normatīvā akta tieši izrietošu konkrētu publiski tiesisko attiecību pastāvēšanu, nepastāvēšanu vai to saturu (turpmāk – konstatēšanas pieteikums), ja attiecīgās tiesiskās intereses nav iespējams realizēt ar šā panta 1. un 2. punktā minēto pieteikumu, proti, ar pieteikumu par administratīvā akta izdošanu, atcelšanu, spēkā esamību vai atzīšanu par prettiesisku vai ar pieteikumu par iestādes faktisko rīcību.

Kā norādījis Senāts, konstatēšanas pieteikums ir pieļaujams ne tikai tad, ja ir jākonstatē noteiktu publiski tiesisku attiecību pastāvēšana kopumā vai pastāvēšana ar citu saturu, nekā uzskata kāds no administratīvā procesa dalībniekiem, bet izņēmuma kārtā var tikt konstatēta arī kāda tiesisko attiecību elementa pastāvēšana, piemēram, no tiesiskajām

attiecībām izrietoša noteikta tiesība vai pienākums, ja administratīvā procesa dalībnieku starpā par to pastāv strīds. Būtībā konstatēšanas pieteikums administratīvajā procesā ir līdzīgs pieteikumam par juridiska fakta konstatēšanu civilprocesā. Turklāt atsevišķos gadījumos ir pieļaujams apvienot pieteikumu par administratīvā akta izdošanu un konstatēšanas pieteikumu, jo tādējādi tiek veicināta privātpersonu tiesību aizsardzība un efektivizēts administratīvais process (*sk. Senāta 2007. gada 15. marta sprieduma lietā Nr. SKA-172/2007 14.-15. punktu*).

Pensionēšanās tiesiskās attiecības ir publiski tiesiskas un personas tiesības uz valsts pensiju tieši izriet no likuma „Par valsts pensijām" un citām pensiju jautājumus regulējošām ārējām tiesību normām. Tiesas ieskatā to var vērtēt kā konstatēšanas pieteikumu. Līdz ar to tiesa ir tiesīga ar spriedumu konstatēt, vai pieteicējas bērns ir atzīstams par invalīdu līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai un līdz ar to vai pieteicēja atbilst likumā noteiktajiem kritērijiem vecuma pensijas piešķiršanai pēc atvieglotiem noteikumiem.

[14] Tiesa konstatē, ka VDEĀVK 2012. gada 20. aprīļa atzinumā norādīts, ka *J.P.* invaliditāte bijusi noteikta sakarā ar kurlmēmumu no dzimšanas, līdz ar to secināms, ka konkrētie veselības traucējumi – kurlmēmums – ir pastāvējuši līdz astoņu gadu vecumam (*lietas 22. lapa*).

Tiesa uzsver, ka minētais fakts VDEĀVK atzinumā norādīts nepārprotami, un tādējādi tiesai nav nekādu šaubu par to, ka *J.P.* jau līdz astoņu gadu vecumam ir bijis tāds fizisko spēju ierobežojums, kas varēja būt par pamatu invaliditātes noteikšanai.

Tiesa uzskata, ka, izšķirot, vai bērnam jau līdz astoņu gadu vecumam ir bijis tāds fizisko vai garīgo spēju ierobežojums, kas varēja būt par pamatu invaliditātes noteikšanai, nav nekādas nozīmes apstāklim, ka attiecīgie veselības traucējumi nav bijuši iekļauti invaliditātes noteikšanu regulējošajā normatīvajā aktā, kas bija spēkā Latvijas teritorijā līdz Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanai – PSRS Veselības aizsardzības ministrijas 1979. gada 14. decembra pavēlē Nr. 1265.

[15] Ievērojot iepriekš konstatēto, tiesa atzīst, ka *J.P.* invaliditāte radās pirms astoņu gadu vecuma sasniegšanas.

Tādējādi tiesa konstatē, ka obligātais nosacījums – persona ir aprūpējusi līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai bērnu invalīdu – ir izpildījies. Līdz ar to secināms, ka pieteicējai ir tiesības likuma „Par valsts pensijām" 11. panta ceturtajā daļā noteiktajā kārtībā iegūt vecuma pensiju ar atvieglotiem noteikumiem.

Līdz ar to tiesa atzīst, ka izskatāmajā lietā pastāv priekšnoteikumi pieteicējai labvēlīga administratīva akta izdošanai, piešķirot viņai vecuma pensiju ar atvieglotiem noteikumiem kā personai, kura ir aprūpējusi līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai bērnu invalīdu. Tādējādi viņas pieteikums ir apmierināms un VSAA uzliekams pienākums izdot pieteicējai labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru piešķirt pensiju pēc atvieglotiem noteikumiem no 2012. gada 30. janvāra.

[16] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 126. panta pirmo daļu, ja pieteikums pilnībā vai daļēji apmierināts, tiesa piespriež no atbildētāja par labu pieteicējam viņa samaksāto valsts nodevu.

Tiesa konstatē, ka 2012. gada 18. jūnijā ir samaksāta valsts nodeva Ls 20 apmērā par pieteikumu par lietas ierosināšanu tiesā (*lietas 6. lapa*). Tā kā pieteicējas pieteikums ir apmierināts pilnībā, tad no atbildētāja par labu viņai piespriežama samaksātā valsts nodeva.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 126.panta pirmo daļu, 246.-251.pantu, 254. un 256.pantu, 289.-291.pantu, Administratīvā rajona tiesa

nosprieda

apmierināt *T.L.* pieteikumu.

Konstatēt, ka *J.P.* invaliditāte pastāvēja pirms astoņu gadu vecuma sasniegšanas.

Uzlikt par pienākumu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai viena mēneša laikā no sprieduma spēkā stāšanās dienas izdot administratīvo aktu, ar kuru *T.L.* no 2012. gada 30. janvāra jūlija piešķirtu vecuma pensiju ar atvieglotiem noteikumiem kā personai, kura ir aprūpējusi līdz astoņu gadu vecuma sasniegšanai bērnu invalīdu.

Piespriest no Latvijas Republikas par labu *T.L.* viņas samaksāto valsts nodevu Ls 20 apmērā.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu namā.

Tiesnesis (*paraksts*) R.Dončenko

NORAKSTS PAREIZS
Administratīvās rajona tiesas tiesnesis R.Dončenko
Rīgā 2013. gada 12. jūlijā